

законодавцям, професіоналізм апарату та існування програм його підготовки [4]. Парламент будь-якої держави у змозі виконати покладені на нього конституцією та іншими законами повноваження і функції тільки у тому випадку, коли його організація та діяльність будуть визначатися демократичними і раціональними правилами, які відображають уроки власної історії та багатий зарубіжний досвід.[2, с. 346] Найбільш ефективним способом досягнення «парламентської демократії» є вироблення правил, утворених на базі вивчення новітніх технологій парламентаризму, засвоєння передових зразків парламентського провадження. При цьому необхідно дотримуватись обов'язкових умов: відповідність стандартам демократії та врахування національної специфіки [1].

Бачимо, що оптимального та єдиного підходу до структури парламенту та його організаційного начала немає, але досвід доводить, що при умові добре збалансованого підходу до формування зазначених інституцій, ефективність організаційного та процедурного функціонування законодавчого органу зростає. Але виділяють ряд спільних ознак, притаманних апаратам більшості парламентів: а) керівники апаратів парламентів (палат) призначаються в порядку, який забезпечує їх політичну нейтральність – позафракційним спікером, бюро палати тощо; б) апарат будь-якого парламенту виконує організаційне, аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності парламенту, забезпечує взаємодію з урядом та громадськістю, функції забезпечення безпеки в приміщенні парламенту; в) працівники апарату парламенту, комітетів належать до державних службовців, тоді як працівники персонального апарату члена парламенту, фракції – до патронатних службовців (обіймають політичні посади); г) загальною тенденцією розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення парламенту є створення парламентами власних потужних дослідницьких служб, які забезпечують надання всебічної інформації з певних проблем, проводять власні дослідження, здійснюють довгострокове прогнозування та планування; д) оскільки апарати парламентів і комітетів з ряду причин (завантаженість, відсутність фахівців тощо) далеко не завжди можуть вирішувати весь обсяг покладених на них завдань щодо експертно-аналітичного забезпечення діяльності парламенту, поширення набуває практика залучення для разового виконання відповідних завдань незалежних фахівців з наукових установ, дослідницьких центрів тощо [3].

Досвід служби кадрів апаратів парламентів, вивчення досвіду зарубіжних парламентів і його порівняння з нашою вітчизняною практикою управління персоналом говорить про те, що багато чого нам ще належить переосмислити, перебудувати, від чогось відмовитися, а щось взяти на озброєння.

#### Список використаних джерел:

1. Антощук Л.П. Організація апарату парламентів: світовий досвід / Антощук Л.П., Крижанівський В.П., Рахімкулов Е.Р. – К., 2007. – С. 9.
2. Георгіца А.З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики / А.З. Георгіца. – Чернівці: «Рута», 1998. – С. 346.
3. Лабораторія законодавчих ініціатив. Напрями підвищення ефективності функціонування Апарату Верховної Ради України [Електронний ресурс] / Лабораторія законодавчих ініціатив. – Режим доступу: [http://www.parlament.org.ua/index.php?action=news&id=12&ar\\_id=1377&iar\\_id=734&as=2](http://www.parlament.org.ua/index.php?action=news&id=12&ar_id=1377&iar_id=734&as=2)
4. Хмелько Ірина. Апарат парламенту: порівняльне дослідження [Електронний ресурс] / Ірина Хмелько. – Режим доступу: <http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/analit/aparat.htm>
5. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн / Шаповал В.М. – К. : Артк, 2002. – С. 152.

*\* Сас Ольга Сергіївна – аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України.*

УДК 342.97

Ігор Сопелкін\*

### КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФСПЛОК

*Стаття присвячена дослідженню основних конституційно-правових принципів організації та діяльності професійних спілок. Акцентується увага на тому, що собою являють правові принципи взагалі. Дослідження конституційно-правових принципів здійснюється шляхом їх класифікації на три основні групи: загальноправові, міжгалузеві, галузеві. Особлива увага приділяється детальному*

аналізу спеціальних (галузевих) принципів.

*Ключові слова:* професійні спілки, принципи, конституційно-правові принципи, загальноправові принципи, міжгалузеві принципи, галузеві принципи, право на об'єднання.

**Sopelkin I. S. Constitutional and Legal Principles of the Organization and Activities of Trade Unions.**

*Статья посвящена исследованию основных конституционно-правовых принципов организации и деятельности профсоюзных организаций. Акцентируется внимание на том, что вообще представляют собой правовые принципы. Исследование конституционно-правовых принципов осуществляется путем их классификации на три основные группы: общеправовые, межотраслевые, отраслевые. Особое внимание уделяется детальному анализу специальных (отраслевых) принципов.*

*Ключевые слова:* профсоюзы, принципы, конституционно-правовые принципы, общеправовые принципы, межотраслевые принципы, отраслевые принципы, право на объединение.

**Sopelkin I. S. Constitutional and Legal Principles of the Organization and Activities of Trade Unions.**

*The article deals with the basic constitutional and legal principles of the organization and activities of trade unions. Attention is drawn to the fact what are legal principles at all. The study of constitutional principles is accomplished by classifying them into three main groups: common law, cross-industry, industry. Particular attention is paid to detailed analysis of special (branch) principles.*

*Keywords:* trade unions, the principles of constitutional and legal principles, the general legal principles, principles of multi-sectoral, sectoral guidelines, the right of association.

Важливим питанням у дослідженні сутності професійних спілок є з'ясування основних конституційно-правових принципів, на основі яких здійснюється їх організації та діяльності.

Принцип – це первинне правило, що лежить в основі певної сукупності. Принципами права є визначальні засади, головні ідеї, що закріплюють загальні закономірності розвитку, мають нормативний характер та є обов'язковими до виконання. Правові принципи умовно можна поділити на такі ієрархічні групи: загальноправові (стосуються усіх галузей права), міжгалузеві (стосуються певної групи галузей права) та галузеві (характерні для конкретно визначених галузей права).

Загальні принципи права, які стосуються діяльності профспілок закріплені переважно у нормах Конституції України [1]. Такими, зокрема, є положення про соціальний характер української держави, про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, про верховенство права, про невідчужуваність і непорушність прав людини, про рівність конституційних прав громадян та рівність громадян перед законом. Також до загальноправових відносяться принципи гуманізму та справедливості тощо. Важливість дослідження цих принципів пояснюється тим, що усі вони так чи інакше стосуються одного з важливих прав людини – права на об'єднання, створення умов для реалізації якого є визначальним для побудови громадянського суспільства. Тому розглянемо зміст окремих з цих принципів, які є найбільш визначальними для створення та діяльності професійних спілок.

Так, принцип рівності конституційних прав громадян та рівності громадян перед законом полягає у тому, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Тобто держава в особі її державних органів (законодавчої, виконавчої та судової гілок влади) має усіма своїми діями, засобами утверджувати права людини, створювати належні умови для їх реалізації та захисту у випадку порушення. Всі реформи законодавства мають здійснюватись органами державної влади на благо громадян, тобто людина має бути в їх центрі. Крім цього, норма Основного Закону говорить про те, що конституційні приписи мають пряму дію, що по суті знімає питання стосовно будь-яких форм регламентації прав людини, які хоча б якоюсь мірою змінюють їх первісний зміст чи створюють перешкоди на шляху реалізації цих прав.

Наступним за важливістю принципом, який, так чи інакше стосується діяльності профспілок є принцип, за яким держава визнає, дотримується та всіма засобами створює належні умови для реалізації та захисту права людини на об'єднання. Держава в особі її органів забезпечує визнання

цього права та його реалізації шляхом прийняття відповідних законодавчих актів, які детально визначають механізм такої реалізації. У нашому ж випадку Верховна Рада України прийняла важливі закони «Про об'єднання громадян» [2], «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [3]. Стосовно захисту права людини на об'єднання зазначимо таке. Державою створено належні судові механізми для вирішення спорів стосовно перешкоджання реалізації громадянами права на об'єднання, на будь-якій його стадії та й, власне, спорів, що виникають в процесі діяльності профспілок.

Ще одним загальним правовим принципом, який визначає усю спрямованість діяльності держави є принцип соціальної держави. Соціальна держава є державою розвинутого цивільного суспільства, що, об'єднуючи у своїй діяльності принципи волі й рівності, соціальної справедливості, реально забезпечує соціально-економічні права людини. Тобто завданням соціальної держави є захист прав людини, серед яких є соціально-економічні права, такі як право на працю, справедливі умови праці, соціальне забезпечення, гідну людину прожитковий мінімум та інші. Соціальна держава намагається створити умови для зменшення невинуватених соціальних розходжень, забезпечити належні умови існування своїх громадян, соціальну захищеність населення, беручи участь у виробництві й розподілі економічних благ.

Варто відзначити, що професійні спілки як представники інтересів працівників відігравали і продовжують відігравати одну з провідних ролей у побудові соціальної держави. Особливо це примітно у західноєвропейських країнах, де профспілки розробляють та намагаються різними шляхами лобювати програми соціального розвитку держави, а також намагаються впливати на те, щоб економічна стратегія державного розвитку мала соціальне спрямування. Вдало з цього приводу зазначається, що через механізми контролю за рухом великих фінансових коштів соціальних фондів, розгляд проектів різноманітних соціальних програм та нормативно-правових актів, що стосуються соціально-трудова відносин професійні спілки сприяють становленню соціальної держави. [4, с. 39]

На думку М.М. Гриценка, принцип соціальної держави лежить в основі регулювання соціально-трудова відносин через систему соціального партнерства за неодмінної участі держави у створенні правового забезпечення цього процесу [5]. Разом з тим, вступаючи у колективні переговори або здійснюючи соціальне партнерство в інших формах, сторони мають бути готові до того, щоб довести повноважність своїх представників. Це в рівній мірі стосується як представників працівників, так і представника роботодавця. [6, с. 346]

Як відзначає Г. Осовий, сьогодні майже всі профспілки визнали ідеологію соціального партнерства як найбільш цивілізований спосіб узгодження інтересів найманих працівників, роботодавців і держави, вирішення нагальних соціально-трудова питань шляхом консультацій, переговорів, досягнення домовленостей, укладення угод. Зокрема, Федерація профспілок України у прийнятій ще 1992 р. першій Програмі визначила, що відносини з державою профспілки будуватимуть на засадах представництва і захисту прав та інтересів людей найманої праці. Основою відносин з виконавчою владою і власниками визначено укладення Генеральної, галузевої і регіональних угод, а з роботодавцями на виробничому рівні укладення колективних договорів. Залежно від обставин, характер цих стосунків може коливатися від «соціального партнерства» до «конструктивної» чи «жорсткої опозиції» [7, с. 5].

Нині чинним є прийнятий 16 листопада 2006 року на двадцять сьомому пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї країн-учасниць СНД Модельний Закон «Про соціальне партнерство», яким визначаються організаційні, правові та економічні основи функціонування системи соціального партнерства як важливого механізму регулювання соціально-трудова і пов'язаних з ними економічних відносин. [8] Важливим досягненням, на нашу думку, стало ухвалення Верховною Радою України Закону «Про соціальний діалог в Україні», до того ж правове регулювання цього документа якісно відрізняється від Модельного Закону. Так, Закон визначає правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві. За статтею 1 Закону соціальний діалог – процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [9].

За допомогою правового регулювання соціальна держава намагається не допустити щоб

відбулося неправомірне зростання доходів одних категорій громадян порівняно з іншими. У свою чергу існування таких юридичних і фактичних переваг щодо доходів тих чи інших категорій громадян, яке полягає у справедливому перерозподілі таких доходів з метою забезпечення соціальної справедливості та рівності є юридично обґрунтованою дискримінацією, і такий стан речей цілком відповідає ідеї соціальної держави.

Наступною групою правових принципів створення та діяльності професійних спілок є міжгалузеві принципи. Дану групу принципів складають такі принципи, як універсальності, всесторонності, доступності та інші.

Так, принцип універсальності полягає у тому, що усі громадяни при реалізації права на об'єднання можуть користуватися усіма гарантіями, які встановлює держава. Проте об'єм реалізації правомочностей цього права залежить від конкретних умов. Зокрема такими умовами можуть бути вік, статус працівника на конкретному підприємстві, коли мова йде про профспілки тощо.

Принцип всесторонності передбачає, що необхідні державні гарантії надаються щоразу, коли за певних підстав виникає визнана суспільством потреба. Зокрема, надання особі допомоги у зв'язку із тимчасовою непрацездатністю, безробіттям, старістю, інвалідністю тощо є прикладами дії принципу всесторонності.

Важливим є принцип доступності, суть якого зводиться до того, що при реалізації права на об'єднання як передумови створення профспілки громадяни мають право безперешкодно звертатися до різних органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою офіційного визнання статусу їх об'єднання як профспілки. Також цей принцип проявляється й у можливості оскарження громадянами дій чи бездіяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування до суду.

Таким чином, як видається, немає якоїсь чіткої межі дії тих чи інших принципів (загальноправових та міжгалузевих). Всі вони переплітаються між собою, взаємодіючи та доповнюючи один одного.

Разом з тим діяльність професійних спілок як і будь-яких інших громадських організацій ґрунтується на притаманних лише їм правових принципах. Так, за приписами законів «Про об'єднання громадян» [2], «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [3] та практичних спостережень зазначимо, що організація та діяльність професійних спілок як виду громадської організації ґрунтується на таких принципах, як:

- добровільності;
- неприбутковості;
- рівності усіх профспілок перед законом, рівноправності їх членів (учасників);
- самоврядування;
- законності;
- гласності, регулярного обнародування своїх основних документів, складу керівництва, даних про джерела фінансування та витрати;
- демократизму, вирішення основних питань діяльності на зборах всіх членів або представників членів профспілки;
- заборони дискримінації за ознаками належності до профспілок, свободи у виборі напрямів своєї діяльності;
- встановлення обмеження діяльності тільки Конституцією та законами України;
- збереження та розвитку трудового потенціалу;
- своєчасності надання профспілками соціально-правової допомоги та її ефективності.

За Конституцією України професійні спілки створюються з метою захисту трудових і соціально-економічних прав та інтересів громадян. Тому, діяльність представників керівних органів профспілки має відповідати належному рівню правової культури. Це, як гадаємо, є також важливим принципом діяльності профспілок, оскільки правильне розуміння усіма представниками керівних органів профспілок законодавчих приписів, трудових і соціально-економічних прав та інтересів працівників та в яких саме випадках відбувається їх порушення, створить атмосферу реальної захищеності таких прав та інтересів громадян. Безумовно, важливим залишається й належний рівень правової культури серед представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, з тим аби зворотній зв'язок стосовно реакції на порушення прав та законних інтересів належно діяв. Через неправильне тлумачення законодавчих приписів, не точне їх застосування можуть виникнути значні проблеми. Саме тут правова культура виступає як важливий

інструмент для належної роботи механізму соціально-правової допомоги та захисту. На цьому вірно наголошує М.Б. Смоленський, зазначаючи, що важливість і дієвість правової культури в діяльності соціальних працівників, державних службовців, керівників різних рангів має лише зростати [10, с. 197]. Отже, єдність у розумінні, правильному застосуванні відповідних правових важелів впливу як протидії на порушення трудових та соціально-економічних прав і законних інтересів працівників є важливим правовим принципом.

Із вищевикладеного випливає й те, що не менш важливим залишається ефективний результат реакції профспілки на порушення прав та законних інтересів працівників. Це, у свою чергу, залежить від своєчасності втручання у ситуацію та надання профспілкою соціально-правової допомоги та захисту працівникам, які є членами цієї профспілки. Тому важливими залишаються тут і якості осіб, які є офіційними представниками профспілок, що проявляється у їх компетентності, комунікабельності, допомоги кожному члену тої чи іншої профспілки незалежно від особистих уподобань.

Тепер проаналізуємо й перераховані нами вище спеціальні принципи діяльності профспілок в Україні. Так, в Законі «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [3] закріплено, що професійна спілка є добровільною громадською організацією. Те ж саме передбачено у приписах загального Закону «Про об'єднання громадян» [2], взагалі, щодо об'єднання громадян. Принцип добровільності закріплено й в нормах Конституції, де передбачено, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян, у тому числі профспілку. Крім того цей принцип передбачає й вільний вихід із складу профспілки. Зокрема, за законом про профспілки громадяни України мають право на основі вільного волевиявлення без будь-якого дозволу створювати профспілки, вступати до них та виходити з них на умовах і в порядку, визначених їх статутами, брати участь у роботі профспілок. Громадяни України вільно обирають профспілку, до якої вони бажають вступити. Усе зазначене теоретично обґрунтовується й тим, що право громадян на об'єднання є їх суб'єктивним правом, де вони самостійно вирішують реалізовувати його чи ні.

Принцип добровільності вбачається й у тому, що профспілки, з метою виконання своїх статутних завдань, мають право на добровільних засадах створювати об'єднання (ради, федерації, конфедерації тощо) за галузевою, територіальною або іншою ознакою, а також входити до складу об'єднань та вільно виходити з них, мають право вступати до міжнародних профспілкових та інших міжнародних організацій та об'єднань, які представляють інтереси працівників, і брати участь в їх діяльності, співробітничати з профспілками інших країн, здійснювати іншу діяльність, яка не суперечить законодавству України. Тобто, як вбачається, розглядуваний принцип досить чітко прослідковується у чинному законодавстві.

Неприбутковість профспілкової організації впливає із самого її визначення, унормованого у статті 1 Закону «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [3]. Професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Тому, як бачимо й законодавчо визначена мета створення профспілки не передбачає отримання якихось прибутків. Крім того, як вважаємо, витрати, необхідні на ефективне функціонування профспілки, різні канцелярські товари тощо, покриваються за рахунок членських внесків, які не створюють прибутковості профспілки.

Важливим, з точки зору розвитку в Україні демократичних інститутів, є принцип рівності усіх профспілок перед законом, рівноправності їх членів (учасників). Зокрема, усі профспілки рівні перед законом і мають рівні права щодо здійснення представництва та захисту прав і інтересів членів профспілки. Це означає, що не може бути надано якихось переваг тій чи іншій професійній спілці. Всі вони мають дотримуватись приписів законів, а у випадку порушення, наприклад, з боку органів державної влади чи органів місцевого самоврядування прав профспілок останні мають рівні можливості на захист своїх прав. Рівноправність членів профспілки впливає із загального конституційного припису, що усі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Тобто усі члени профспілки незалежно від будь-яких ознак мають рівні можливості щодо представництва та захисту їх трудових та соціально-економічних прав з боку професійних спілок. Разом з тим статутами (положеннями) профспілок може бути передбачено обмеження щодо подвійного членства у профспілках.

Аналізуючи принцип самоврядування (самоуправління) зазначимо, що його реалізація проявляється у тому, що профспілки самостійно визначають свою структуру, організують свою діяльність, проводять збори, конференції, з'їзди, засідання утворених ними органів, інші заходи, які не суперечать законодавству. Члени профспілки самостійно у визначений спосіб обирають керівні

органи профспілки, приймають статутні документи профспілки, які не мають суперечити законодавству. Разом з тим, забороняється втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, роботодавців, їх об'єднань у статутну діяльність профспілок, їх організацій та об'єднань.

Тепер розглянемо важливий принцип діяльності професійних спілок – гласності, який є чи не найважливішим надбанням сучасного демократичного суспільства. Даний принцип втілюється у життя шляхом виконання професійними спілками таких законодавчих вимог, як регулярного обнародування своїх основних документів, складу керівництва, даних про джерела фінансування та витрати. Це може відбуватися різними шляхами: проведенням відкритих заходів, публікаціями відповідних документів на сторінках друкованих засобів масової інформації, виступами керівних органів профспілки на телебаченні тощо.

Діяльність сучасних профспілок із впевненістю можна назвати демократичною. Таке твердження випливає з того, що нормативно закріплені принципи добровільності, самоврядності, рівності тощо є відображенням демократизації діяльності професійних спілок. Крім цього, принцип демократизму проявляється і в тому, що вирішення основних питань діяльності профспілки відбувається на загальних зборах всіх членів або представників членів цієї профспілки.

Одним з основних принципів у сфері організації та діяльності професійних спілок є принцип законності. Його важливість проявляється в тому, що, як створення, так і вся подальша діяльність професійних спілок мають чітко відповідати офіційним нормативним приписам, які містяться в законах та різноманітних підзаконних актах. Це ж стосується й захисту порушених трудових та соціально-економічних прав членів профспілок, оскільки порядок такого захисту чітко прописаний у відповідних процесуальних законодавчих актах. З цього приводу вдало зазначено, що зміст конституційного принципу законності у діяльності громадських об'єднань (у тому числі й профспілок) зводиться до необхідності чіткого дотримання в усіх формах цієї діяльності Конституції, законів та інших нормативно-правових актів. [11, с. 14] Ми цілком підтримуємо таку позицію, оскільки загальні положення та більш детальна діяльність профспілок чітко унормована Конституцією України, законами «Про об'єднання громадян» [2], «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [3], іншими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, а також статутами, положення яких мають відповідати чинному законодавству. Як наслідок, ті профспілки, що діють всупереч Конституції та чинним законодавчим і підзаконним (указам Президента України, постановам Кабінету Міністрів України тощо) актам, а також, статuti яких не відповідають приписам чинного законодавства, забороняються.

Стосовно принципу заборони дискримінації за ознаками належності до профспілок зазначимо, що за Законом «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [3] належність або неналежність до профспілок не тягне за собою будь-яких обмежень трудових, соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод громадян, гарантованих Конституцією України, іншими законами України. Забороняється будь-яке обмеження прав чи встановлення переваг при укладанні, зміні або припиненні трудового договору у зв'язку з належністю або неналежністю до профспілок чи певної профспілки, вступом до неї або виходом із неї. Разом з тим, додамо, що із положень частини другої статті 24 Конституції України [1] впливає заборона дискримінації й у випадку неналежності громадянина до тієї чи іншої профспілки. Це означає, що прийняття особи на роботу не може бути за умови подальшого вступу до профспілки. Так само забороняється звільняти працівника на підставі його членства у профспілці.

Принцип свободи профспілок у виборі напрямів своєї діяльності полягає у тому, що, як ми зазначали вище, професійні спілки самостійно визначають чи об'єднуватися їм з іншими профспілками, чи вступати до міжнародних профспілкових та інших міжнародних організацій та об'єднань, які представляють інтереси працівників, чи брати участь в їх діяльності, чи співробітничати з профспілками інших країн. Разом з тим, стаття 37 Основного Закону України визначає підстави, за яких утворення та діяльність професійних спілок забороняється.

Конституція України та Закон України «Про об'єднання громадян» [2] чітко визначають, що не підлягають легалізації, а діяльність легалізованих об'єднань громадян, у тому числі й профспілок, забороняється у судовому порядку, коли їх метою є:

- ліквідація незалежності України;
- зміна конституційного ладу насильницьким шляхом;
- порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки у формі ведення діяльності на користь іноземних держав;

- незаконне захоплення державної влади;
- пропаганда війни, насильства, фашизму та неофашизму;
- розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі;
- створення незаконних воєнізованих формувань;
- посягання на права і свободи людини, здоров'я населення.

Не менш важливим принципом діяльності профспілок є те, що така діяльність має спрямовуватись на збереження та розвитку трудового потенціалу. Це має, на нашу думку, забезпечуватись ініціюванням профспілкою певним чином підвищення рівня професійної кваліфікації її членів, зокрема шляхом направлення на навчання тощо. Крім цього, профспілки мають бути зацікавлені у зменшенні трудової міграції наших громадян за кордон та всіляким чином сприяти залишенню працездатного населення в Україні. Це можуть бути прагнення профспілок домогтися підвищення оплати праці (що є основним стимулюючим чинником для працівників), покращення умов охорони праці.

Слід з'ясувати й зміст принципу своєчасності надання профспілками соціально-правової допомоги та її ефективності. Так, своєчасність надання соціально-правової допомоги полягає у тому, що така допомога має надаватись вчасно, тобто тоді, коли її позитивний результат відновить порушені права та охоронювані законом інтереси працівників. А такий позитивний результат наданої допомоги свідчить про її ефективність, що створює гарний імідж для професійних спілок та впевненість у доцільності їх подальшого існування.

Таким чином, з'ясувавши основний зміст спеціальних принципів організації та діяльності професійних спілок слід констатувати той факт, що, як і було зазначено нами вище щодо загальноправових та міжгалузевих принципів, немає якоїсь чіткої межі дії й цих принципів, оскільки вони також досить тісно взаємодіють між собою. Проте, важливо відзначити й ту особливість, що на практиці реалізація усіх правових принципів організації та діяльності профспілкових організацій відбувається не завжди на належному рівні.

#### **Список використаних джерел:**

1. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. № 2460-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закону України від 15.09.1999 р. № 1045-ХІV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397.
4. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения. 3-е изд., перераб. и доп. / Мачульская Е.Е., Горбачева Ж.А. – М. : Книжный мир, 2001. – 292 с.
5. Трудовые отношения: управление, партнерство и справедливость. Интервью с Н. Гриценко // Управление персоналом. – № 4 (46). – 2000. – С. 4 – 7.
6. Права работодателей в трудовых отношениях / [О.В. Абрамова, И.В. Занданов, Т.Ю. Коршунова и др.]; под ред. А.Ф. Нуртдиновой, Л.А. Чикановой; Ин-т законодательства и сравнит. правоведения при Правительстве российской Федерации. – М. : Эксмо, 2009. – 480 с.
7. Осовий Г. Профспілковий рух в Україні: нова соціальна роль, стан та перспективи розвитку / Осовий Г. // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 1. – С. 3 – 9.
8. Про соціальне партнерство: Модельний Закон. Постанова Міжпарламентської асамблеї країн-учасниць СНД № 27-14 від 16.11.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997\\_g07](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_g07)
9. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 255.
10. Смоленский М.Б. Правовая культура, личность и гражданское общество в России: формула взаимообусловленности / Смоленский М.Б. // Правоведение. – 2003. – № 1. – С. 197 – 204.
11. Снегирева И.О. Конституционная основа трудового законодательства / Снегирева И.О. // Трудовое право. – 2004. – № 8. – С. 13 – 19.

*\* Сопелкін Ігор Сергійович – здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України.*